

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

**Informacija o realizaciji aktivnosti u okviru politike razvoja klastera u
Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na realizaciju
programa državne pomoći**

2012-2016. godina

Mart, 2017. godine

Uvod

Strategija za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016. usvojena je 2012. godine i predstavlja krovni dokument politike razvoja klastera u Crnoj Gori. Uz Strategiju usvojen je Akcioni plan za implementaciju Strategije za 2012. i 2013. godinu, uz indikativni Akcioni plan za period 2014-2016. godina, a takođe 2015. godine usvojen je poseban jednogodišnji Akcioni plan. U periodu implementacije Strategije, koja se odvijala kroz tri faze: faza inkubacije, faza izgradnje kapaciteta i faza pune primjene Strategije, realizovan je niz aktivnosti tehničke i finansijske podrške razvoja klastera. Aktivnosti su u početnim fazama bile usmjerene na upoznavanje privrednih subjekata, kao potencijalnih članova klastera, sa samim konceptom i benefitima koje klastersko djelovanje pruža, kao i na upoznavanje organa kako bi isti bili adekvatan sistem podrške u razvoju klastera, zatim aktivnosti na uspostavljanju klastera, organizacione segmente, jačanje njihovih kapaciteta i konkurentnosti. Takođe, intenzivirana je saradnja sa lokalnim samoupravama, za koje je obezbijedeno nekoliko obuka kako bi zaposleni koji sarađuju sa privrednim subjektima usmjeravali privredne subjekte na formiranje klastera i pružili im adekvatnu podršku u pripremi projektnih aplikacija za različite programe finansiranja koji tangiraju klastere. Tehnička i finansijska podrška imala je svoj kontinuitet, kojim su ostvareni pozitivni rezultati posebno u dijelu sektorskih klastera, što predstavlja početni korak i dobru osnovu za formiranja vertikalnih klastera. Takođe, u planu je intezviranje aktivnosti na povezivanju klastera sa naučno-istraživačkim institucijama, jer bi međusobnom saradnjom privrednih subjekata i naučno-istraživačkih institucija klasteri dobili novu dimenziju i dobru osnovu za dalji napredak.

Važno je pomenuti da je nakon izrade Studije koja je bila fokusirana na pravni osnov fomiranja klastera u Crnoj Gori, rađene u okviru IPA projekta Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera, od 2015. godine značajno unaprijeđen organizacioni segment klastera. U skladu sa postojećim zakonodavnim sistemom, definisano je nekoliko pravnih formi adekvatnih za klastere: udruženja (Zakon o nevladinim organizacijama), fondacije (Zakon o nevladinim organizacijama), privredna društva (Zakon o privrednim društvima), kooperative (Zakon o kooperativama). U skladu sa navedenim, Ministarstvo je promovisalo pomenutu Studiju, informisalo klastere o rezultatima iste i iniciralo formalno-pravno osnivanje klastera. U januaru 2016. godine raspisan je [javni poziv](#) za evidentiranje klastera koji je u kontinuitetu otvoren i do marta 2017. godine u evidenciji Ministarstva su 22 formalno-pravo registrovana klastera, pri čemu su svi klasteri registrovani kao NVO.

U skladu sa navedenim, predmetna Informacija predstavlja sažetak faza razvoja klastera u Crnoj Gori, realizovanih aktivnosti, sa posebnim osvrtom na program državne pomoći, uz rezultate realizacije i zaključke vezane za dosadašnje učinke politike razvoja klastera.

Faze procesa su sljedeće:

- Mapiranje potencijalnih klastera u 2011. godini i izrada dijagnostičkih studija za 15 potencijalnih klastera
- Donošenje Strategije za održivi ekonomski rast Crn Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016. godina sa Akcionim planom za 2012. godinu i Indikativnim akcionim planom do kraja 2016. godine
- Aktivnosti na implementaciji Strategije i Akcionih planova kroz programe: državne pomoći, iz IPA fondova i od strane UN-a (UNIDO i UNDP)

Prvi rezultati se ogledaju u jačanju saradnje između malih i srednjih preduzeća koja su u svojoj djelatnosti konkurenti, jačanju njihovih kapaciteta u proizvodnji kroz korišćenje zajedničke opreme, jačanje inovoativnosti preduzeća u klasterima, kao i registraciji klastera kao posebnih pravnih lica (udruženja) u smislu unapređenja njihove koordinacije, marketing aktivnosti, zajedničkih aplikacija i zajedničkih nastupa na tržištu (u skladu sa pravilima zaštite konkurencije).

U nastavku je dat prikaz podrške po navedenim fazam kroz 3 projekta podrške razvoju klastera, odnosno implementaciji Strategije.

1. Najznačajniji realizovani projekti

Najznačajniji projekti podrške razvoja klastera u periodu 2012-2016. godina su: „Program državne pomoći za razvoj klastera – finansijskog karaktera (više o Programu u poglavlju 2)“, IPA projekat „Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori“ kroz razvoj klastera – tehnička podrška i „Unapređenje konkurentnosti privrede u Crnoj Gori“, u okviru kojeg se jedna komponenta odnosi na razvoj klastera – tehnička podrška.

1.1 IPA projekat Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera

U cilju implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016, Ministarstvo ekonomije je od 2014. godine bilo korisnik projekta Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera, koji je finansiran iz IPA 2011 fondova, a implementiran preko Organizacije Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj (UNIDO) u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP). Cilj projekta je jačanje konkurentnosti privrednih subjekata kroz unapređenje saradnje u okviru klastera, samim tim i jačanje njihove pozicije na tržištu. Projektom su tehnički podržani 4 selektovana klastera: klaster vina, klaster maslinovog ulja, klaster slatkovodnog ribarstva i klaster proizvođača i prerađivača metala, a takođe sprovedene su aktivnosti na jačanju kapaciteta jedinica lokalne samouprave i državnih institucija i organa koji u okviru svoj resora podržavaju razvoj privrednih subjekata. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 525.000 EUR, koji je utroš za realizaciju u periodu 2014-2015. godina.

Ključne aktivnosti realizovane u okviru projekta su: kontinuirano praćenje rada 4 selektovana klastera u sva tri regiona države, organizovanje obuka i studijskih posjeta za klastere i predstavnike jedinica lokalne samouprave, organizovanje treninga za nove klaster brokere, organizovanje marketing treninga za klastere, obezbjeđivanje učešća klastera na više sajмова i manifestacija, izrada promotivnog materijala, organizovanje nekoliko promotivnih događaja, formiranje novog brenda „Ukusna Crna Gora“ i novog proizvoda „Maslinovo ulje“ sa stabala maslina starijih od 2.000 godina“, izrada Studije za finansiranje inicijativa klastera u Crnoj Gori, Studije o pravnom okviru klastera u Crnoj Gori i Studije o smanjenju PDV-a za riblje meso.

Rezultati: naveden aktivnosti rezultirale su jačanjem saradnje članova klastera, ojačani su kapaciteti klastera posebno u dijelu marketing politike. Klasteri su prilikom organizovanja niza prodajnih događaja ostvarili veću prodaju svojih proizvoda, samim tim povećali prihode, ostavrena je bolja saradnja sa partnerima u zemlji i regionu, a stvoreni su i dobri uslovi za njihovo dalje djelovanje. Sa druge strane, predstavnici organa i jedinica lokalne samouprave unaprijedili su svoje vještine pripreme projekata za klastere, tako da je obezbijedena bolja podrška razvoja klastera. Posebno je podržano jačanje kapaciteta lokalnih biznis centara u jedinicama lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalaze selektovani klasteri.

1.2 Projekat Unapređenje konkurentnosti privrede u Crnoj Gori

U pitanju je projekat koji su zajednički finansirali i implementirali Ministarstvo ekonomije u 2016., UNDP, Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i opština Bijelo Polje. S obzirom da nije obezbijeden nastavak realizacije IPA projekta za podršku klasterima, a smatrajući značajnim kontinuitet podrške, jedna komponenta predmetnog Projekta odnosila se na tehničku podršku razvoja klastera. Sredstva opredijeljena za ovu komponentu projekta iznosila su 50.000 EUR.

Ključne aktivnosti realizovane u okviru projekta su: obezbijedena je tehnička podrška za klasterne u smislu podrške u pripremi aplikacija za program državne pomoći namijenjen klasterima, kao i za međunarodne programe finansiranja, kroz agažovanje firme koja je pripremala video zapise o aktivnostima klastera realizovanim u okviru programa državne pomoći unaprijeđena je promocija klastera. Takođe, u okviru projekata odrađena je analiza realizacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz razvoj klastera, uključujući sve aktivnosti tehničke i finansijske podrške koje su realizovane u periodu od 2012. godine i posebna analiza realizacije programa državne pomoći za klasterne.

Rezultati: tehnička podrška rezultirala je većim brojem klastera koji su aplicirali za program državne pomoći, samim tim odobren je i veći broj projekata u odnosu na prethodne godine. Prezentovanjem aktivnosti klastera u medijima, promocija istih je unaprijeđena, što je ujedno uticalo na formiranje novih klastera. Rezultati izrađenih analiza ogledaju u definisanju presjeka stanja politike razvoja klastera, posebno u godini u kojoj je istekla Strategija za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera.

2. Program državne pomoći – Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori, 2012-2016. godina

U okviru implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, Vlada Crne Gore je, pored aplikacije za dobijanje tehničke podrške iz IPA 2011 fondova za primjenu predmetne Strategije, kao projekta čija je primjena počela tek 2014. godine, donijela i Program podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore (Cetinje i Ulcinj)¹, 2012-2016, koji je 2014. godine proširen i preimenovan u Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine. Program predviđa da aplikanti mogu biti klasteri sa cijele teritorije Crne Gore, a 2016. godine Program je značajno unaprijeđen prvenstveno u dijelu predmeta podrške, aplikacione dokumentacije i načina implementacije projekata.

Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori zaključno sa 2016. godinom usklađen je sa razvojnim ciljevima više strateških dokumenata:

- a) *Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020. godine*, na nacionalnom nivou, prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 3: Jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva, mjera 3.4: Programi podrške razvoju biznis klastera.
 - Za Sjeverni region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 5: Podsticanje poslovnog povezivanja i organizovanja MSP u klasterne, mjera 5.1 Programi podsticanja razvoja klastera kroz savjetodavnu podršku i podršku u realizaciji investicija.
 - Za Središnji region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 5: Podsticati poslovno povezivanje i organizovanje MSP u biznis klastera, mjera 5.1 Program podrške razvoju klastera.
 - Za Primorski region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 1: Razvoj MSP i komplementarnih djelatnosti vezanih za turizam, mjera 1.4: Povećanje konkurentnosti preduzeća kroz udruživanje u biznis klastera.
- b) *Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016.* čiji se specifični ciljevi odnose na supstituciju uvoza, povećanje izvoza, otvaranje novih radnih mjesta i održavanje postojećih. U skladu sa tim, ovim Programom se direktno doprinosi realizaciji Akcionog plana Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016 za 2012. i 2013. godinu (tačka 5.4 Realizovati planirane aktivnosti

¹ U skladu sa Listom stepena razvijenosti JLS (prema podacima 2007-2009. godina)

u skladu sa akcionim planom za klaster i na najbolji mogući način koristeći postojećete/neiskorišćene resurse, uključujući donatorsku podršku i šeme/programe podrške nadležnih organa državne uprave).

- c) *Strategije za razvoj malih i srednjih preduzeća 2011-2015. i njenog Okvirnog akcionog plana* (Strateški cilj 3: Jačanje konkurentnosti i promocija preduzetništva; Operativni cilj 3.4: Podsticanje konkurentnosti i izvoza MSP).
- d) *Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore 2014-2018* u okviru koje je definisan prioritet 5: Unapređenje preduzetničke infrastrukture.
- e) *Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine*, gdje je u okviru strateškog cilja 4: Pristup tržištu, definisan podcilj 4.1: Jačanje izvoznih performansi preduzeća u prioritetnim sektorima, za koji je jedna od ključnih mjera 4.1.1: Unapređenje koncepta organizovanosti preduzeća u klastere i jačanje povezanosti preduzeća.

Cilj Programa u periodu 2012-2015. godina bio finansijska podrška za preduzetnike, mikro, mala i srednja preduzeća koji su dio klastera, radi prevazilaženja „uskih grla“ u poslovanju kroz nabavku proizvodne opreme, a zasnovana je na principu refundacije (povraćaja dijela troškova). Primjena programa, kao i komplementarna podrška obezbijedena iz IPA 2011 je ukazala da, iako su neki klasteri ojačali svoje potencijale za dalji razvoj (npr. u oblasti drvoprerađivačke, proizvodnje vina itd.), postoje ograničenja koja se odnose na praćenje njihovih zajedničkih aktivnosti (poput marketing aktivnosti, pripreme zajedničkih aplikacija, upotrebe zajedničke opreme) koja bi trebalo da budu riješena od strane klaster broker/klaster menadžer. Dakle, izmjenom Programa u 2016. godini proširen je njegov cilj na finansijsku podršku efikasnijem funkcionisanju inovativnih klastera i njihove bolje promocije, u pravcu ostvarivanja bolje konkurentne pozicije malih i srednjih preduzeća na nacionalnom i međunarodnom tržištu. Time je obezbijedena sljedeća faza u procesu razvoja klastera, a to je koordinacija klastera koji imaju potencijala za dalji rast, od strane klaster menadžera, čije angažovanje takođe predstavlja mogući predmet podrške.

2.1 Rekapitulacija realizacije Programa za period 2012-2015. godina

Odobrena pomoć od strane Ministarstva u posmatranom periodu iznosila je do 70% nabavne vrijednosti opreme za klastere koje čine preduzetnici, mikro i mala preduzeća, odnosno do 60% za klastere čiji su članovi srednja preduzeća. Maksimalna državna pomoć u okviru ovog Programa iznosila je 7.000 EUR (bez PDV-a) po jednom aplikantu u 2012. i 2013. godini, dok je iznos od 2014. godine povećan na maksimalnih 10.000 EUR (bez PDV-a).

Rapoloživa sredstva u okviru ovog Programa za period 2012-2015. godina iznosila su prosječno 50.000 EUR na godišnjem nivou. U istom periodu podržano je ukupno 10 aplikacija, od čega 3 u 2012. godini, 5 u 2013. godini i po 1 aplikacija klastera u 2014. i 2015. godini. Slijedi da je u 2012. godini u okviru Programa realizovana podrška u iznosu od 21.000 EUR, u 2013. godini 35.000 EUR, 10.000 EUR u 2014. godini i 9.800 EUR u 2015. godini, što je ukupno za period realizacije 2012-2015. godina 75.800 EUR.

Prilikom monitoringa koji vrši Ministarstvo ekonomije, prvenstveno zbog kontrole namjenske upotrebe sredstava, odnosno nabavljene opreme, u slučaju nekih klastera evidentno je da je došlo do unapređenja tehnološkog procesa u proizvodnji, povećanja prodaje, unapređenja saradnje među članovima klastera, a takođe očuvan je ili povećan broj zaposlenih u klasterima.

Djelatnost većeg broja podržanih klastera je drvoprerada, kao i proizvodnja prehrambenih proizvoda (šumsko voće, maslinov ulje, vino itd.)

Odobrena sredstva su dominantno realizovana u Sjevernom regionu, s obzirom da je 2012. i 2013. godine Program bio namijenjen klasterima iz ovog regiona, kao manje razvijenog i ostalim manje razvijenim opštinama u tom periodu (Cetinje i Ulcinj).

Važno je pomenuti da, uprkos ograničenom iznosu oprediljenih sredstava za ovaj Program, sredstva značajnim dijelom nijesu iskorišćena, što je ukazalo na nisku apsorpcionu moć preduzeća, odnosno klastera za korišćenje navedenih podsticaja. Usljed toga, Ministarstvo ekonomije, u saradnji sa lokalnim biznis centrima, odnosno jedinicama lokalne samouprave, putem savjetodavne podrške radilo je na jačanju kapaciteta preduzeća radi boljeg korišćenja sredstava dostupnih iz državnog budžeta, EU fondova kao i ostalih dostupnih izvora.

2.2 Rekapitulacija realizacije Programa u 2016. godini

U skladu sa prethodno navedenom rekapitulacijom realizacije Programa u periodu 2012-2015. godina, evidentno je da je posljednje dvije godine, zbog niske apsorpcione moći, ali i ograničenih mogućnosti saradanje između preduzeća u nekim postojećim, kao i potencijano novim klasterima, zabilježen značajan pad interesovanja postojećih i novih klastera malih i srednjih preduzeća za učešće u Programu. Sa druge strane je prepoznata neophodnost veće tehničke podrške preduzećima u klasteru od strane zajedničke organizacije/udruženja koje treba da inicira i prati njihov dalji razvoj. Polazeći od navedenog, Ministarstvo ekonomije je u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), na terenu analiziralo potrebe klastera u cilju identifikovanja ključnih predmeta podrške neophodnih za dalji razvoj. Zaključeno je da klasteri prepoznaju potrebu unapređenja marketing aktivnosti, jačanja kapaciteta u smislu obuka, razmjene znanja i angažovanja lica u funkciji klaster menadžera, što sve treba da bude aktivnost pravnog lica imenovanog od strane članova klastera.

Stoga, Ministarstvo ekonomije, odlučilo se za unapređenje Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine, prije svega u smislu proširenja predmeta podrške, a u skladu sa identifikovanim potrebama klastera, što je istovremeno u skladu sa Strategijom za održivi ekonomski rast kroz uvođenje klastera. U okviru inoviranog Programa za 2016. godinu, po projektnom principu, omogućena je refundacija opravdanih ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu (izuzev IT opreme i saobraćajnih sredstava) i refundacija opravdanih operativnih troškova poslovanja. Odobrena pomoć od strane Ministarstva iznosila je do 50%, odnosno do 65% ukupno opravdanih troškova (uvećano za 15% klasterima iz manje razvijenih jedinica lokalne samouprave²), u skladu sa projektom, u iznosu najviše do 10.000 EUR (bez PDV-a). Subvecnija je realizovana kroz dvije ili tri tranše, u zavisnosti od predmeta podrške i vremenskog okvira projekta. Raspoloživa sredstva u 2016. godini za realizaciju Programa bila su 50.000 EUR.

Tokom 2016. godine Ministarstvo je raspisalo Jedan javi poziv za učešće u Programu. Održana su dva informativna događaja, na kojima su prezentovani detalji načina apliciranja i implementacije projekata. Takođe, kroz projekat Unapređenje konkurentnosti privrede u Crnoj Gori (obrazložen u potpoglavlju 1.2), klasterima je bila obezbijedena i tehnička podrška, koja se u kontekstu predmetnog Programa odnosila na podršku u pripremi aplikacija za učešće u Programu. Dostavljeno je ukupno 11 aplikacija, od kojih je 6 klastera ispunilo sve uslove Programa i Javnog poziva, tako da su sa njima potpisani Ugovori o dodjeli subvencije. Djelatnost 4 od 6 podržanih klastera je drvoprerada, jedan klaster je djeluje u oblasti turizma u Durmitorskom području, a jedan klaster objedinjuje vinare i vinogradare na nacionalnom nivou. Iznos ukupno ugovorene subvencije za 6 projekata iznosio je 28.923 EUR. U slučaju dva projekta iznos nastalih troškova bio manji u odnosu na planirana

² U skladu da važećom Listom stepena razvijenosti JLS u 2016. godini, manje razvijene JLS bile su: Cetinje, Pljevlja, Kolašin, Mojkovac, Berane, Šavnik, Rožaje, Bijelo Polje, Plav i Andrijevica

sredstava, što je uticalo na visinu subvencije, tako da je iznos realizovane subvencije zbirno iznosio 23.687 EUR.

Projekti su realizovani u periodu jul-decembar 2016. godine. Svi projekti su uspješno finalizovani, a klasteri su u okviru projekata realizovali sljedeće aktivnosti: nabavka opreme, izrada promotivnog materijala, izrada sajtova, održavanje obuka/ seminara, studentske posjete, angažovanje klaster menadžera. U skladu sa navedenim, ojačana je saradnja članova klastera, klasteri su unaprijedili svoje kapacitete, posebno u dijelu marketing politike, a takođe kroz nabavku opreme otvorena je mogućnost za zapošljavanje dva nova lica.

3. Zaključak

Proces uspostavljanja klastera zahtijeva intenzivan i kontinuiran rad sa potencijalnim i postojećim klasterima. Kontinuitet podrške razvoja klastera obezbijeđen je kroz aktivnosti koje je Ministarstvo ekonomije realizovalo samostalno i u saradnji sa UNDP-em i UNIDO-om, iz državnih i IPA sredstava. Praćenje rada klastera, kao i osluškivanje njihovih potreba, predstavlja značajan input za kreiranje aktivnosti, što je praktično primijenjeno kroz unapređenje programa državne pomoći od 2016. godine. Dosadašnjim aktivnostima ostvareni su pozitivni rezultati posebno kada je riječ o sektorskim klasterima, u kojima su privredni subjekti prepoznali značaj udruživanja i mogućnost prevazilaženja individualnih problema i ograničenih kapaciteta, kroz klastere, a takođe započete su aktivnosti na širenju klastera na verikalnom nivou. Za sada 22 klastera su formalno-pravo registrovana i isti djeluju u sljedećim oblastima: prehrambena industrija, drvoprerađa, turizam i po jedna klaster djeluje u oblasti IT-a i zaštite životne sredine.

Imajući u vidu da je proces uspostavljanja i formiranja klastera, do faze jačanja njihovih kapaciteta, dugotrajan proces, može se reći da su u prethodnom periodu ostvareni pozitivni rezultati, jer su uloženi naponi rezultirali stvaranjem jednom značajnog inicijalnog impulsa kojim je stvorena dobra osnova za dalje intenzivnije djelovanje u pravcu unapređenja klasterskog djelovanja. Time se doprinijelo i povećanju ukupnog broja malih i srednjih preduzeća iz godine u godinu, kojih danas u Crnoj Gori ima više od 25.000.

U planu je nastavak realizacije tehničke podrške, koja je za 2017. godinu obezbijeđena u saradnji sa UNDP, sa dodatnim fokusom na povezivanje klastera sa naučno-istraživačkim institucijama, promociji klastera kako bi se ostali privredni subjekti motivisali da prepoznaju benefite udruživanja, a takođe se očekuje i nastavak realizacije programa državne pomoći.

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

PROGRAM PODSTICANJA RAZVOJA KLASTERA U CRNOJ GORI ZA PERIOD 2017-2020. GODINA

PRIJEDLOG

Mart 2017. godine

UVOD

Konkurentnost podrazumijeva sposobnost postizanja uspjeha na tržištu u cilju porasta životnog standarda tokom dužeg vremenskog perioda. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) konkurentnost definiše kao „stepen u kome zemlja u uslovima otvorenog tržišta proizvodi robu i usluge koje zadovoljavaju test međunarodne konkurencije, a da pri tome istovremeno održavaju i povećavaju domaći realni “dohodak“. Zemlje mogu postati konkurentnije tako što će poboljšati svoja dostignuća u širokom spektru faktora koji utiču na rast produktivnosti. To se odnosi na inovacije, stvaranje povoljnijeg sistemskog ambijenta, prenošenje ili usvajanje novih tehnologija, obrazovanje, preduzetništvo, otvaranje novih preduzeća.

Razvoj malih i srednjih preduzeća predstavlja osnovni faktor razvoja svake moderne ekonomije. Iz tog razloga dodatno je potrebno obezbijediti sistemske mehanizme i mjere koji će doprinijeti konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, a samim tim i povećanju konkurentnosti ukupne crnogorske ekonomije. U jačanju konkurentske sposobnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća, naročitu važnost ima njihovo udruživanje u klastere. Stoga je podsticanje udruživanja preduzeća od posebne važnosti, uzimajući u obzir uvođenje standarda Evropske unije i kroz primjenu pravila i procedura iz oblasti državne pomoći.

1. CILJEVI PROGRAMA

Cilj Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori za period 2017-2020. godina je finansijska podrška efikasnijem funkcionisanju inovativnih klastera i njihove bolje promocije, sve u cilju ostvarivanja bolje konkurentske pozicije malih i srednjih preduzeća na nacionalnom i međunarodnom tržištu.

Podrška Ministarstva ekonomije (u daljem tekstu Ministarstva) biće usmjerena kroz subvencije inovativnim klasterima koji predstavljaju strukture ili organizovane grupe nezavisnih strana (kao što su inovatorska novoosnovana privredna društva, mala, srednja i velika privredna društva, kao i organizacije za istraživanje i širenje znanja, neprofitne organizacije i drugi povezani privredni subjekti), namijenjene podsticanju inovacione djelatnosti promocijom, dijeljenjem objekata i razmjenom znanja i stručnosti, kao i efikasnim doprinosom prenosu znanja, umrežavanju, širenju informacija i saradnji među privrednim društvima i drugim organizacijama u klasteru.

Pomoć za inovativne klastere preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća dodjeljuje se isključivo pravnom subjektu koji upravlja inovativnim klasterom (organizacija klastera). Po Strategiji za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, klaster mikro, malih i srednjih preduzeća predstavlja sektorsku i geografsku koncentraciju preduzeća i/ili individualnih proizvođača koji proizvode karakterističan opseg roba ili usluga, koji se suočavaju sa sličnim prijetnjama i mogućnostima.

Uvođenjem inovativnih procesa u način rada klastera i tehnološke procese članica klastera predstavlja uvođenje novog i značajno poboljšanog proizvodnog metoda ili metoda isporuke (uključujući značajne promjene u tehnikama, opremi ili software-u), kao i uvođenje nekog novog organizacionog metoda u rad klastera i njenih članica i organizaciju radnog okruženja.

Intenzitet pomoći za ulaganje u inovativne klastere ne prelazi 50% opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za inovativne klastere koji

se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107, stava 3, tačka (a) Ugovora o funkcionisanju EU i za 5 procentnih poena za inovativne klastere koji se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107, stav 3, tačka (c) Ugovora o funkcionisanju EU. Primjena ovog pravila u skladu je sa domaćim zakonodavstvom, na osnovu člana 14, stav 2, Zakona o regionalnom razvoju („Službeni list Crne Gore“, br. 20/11, 26/11 i 20/15), kojim je definisano da jedinice lokalne samouprave koje su razvrstane u grupe do 75% prosjeka razvijenosti u Crnoj Gori su manje razvijene jedinice lokalne samouprave i Pravilnikom o utvrđivanju liste stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave („Službeni list Crne Gore“, br. 82/16), kojim je izvršeno izračunavanje stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave³.

Programom podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori za period 2017-2020. godina prije svega će se doprinijeti daljem razvoju klastera u Crnoj Gori, uzimajući u obzir implementiranu Strategiju za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016. godina. Takođe, doprinjeće se i realizaciji ciljeva:

a) *Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020. godine*, na nacionalnom nivou, prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 3: Jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva, mjera 3.4: Programi podrške razvoju biznis klastera.

Za Sjeverni region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 5: Podsticanje poslovnog povezivanja i organizovanja MSP u klastere, mjera 5.1 Programi podsticanja razvoja klastera kroz savjetodavnu podršku i podršku u realizaciji investicija.

Za Središnji region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 5: Podsticati poslovno povezivanje i organizovanje MSP u biznis klastere, mjera 5.1 Program podrške razvoju klastera.

Za Primorski region prioritetna oblast: Konkurentnost i inovacije, prioritet 1: Razvoj MSP i komplementarnih djelatnosti vezanih za turizam, mjera 1.4: Povećanje konkurentnosti preduzeća kroz udruživanje u biznis klastere.

b) *Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020* i ostvarenje cilja 3 koji se odnosi na obezbjeđivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore, a koji je definisan u okviru prioriteta 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti.

c) *Strategije inovativne djelatnosti (2016 - 2020)* gdje je definisan prioritet 8: Jačanje inovacionog potencijala MSP i njihove prepoznatljivosti u sistemu inovacija u okviru strateškog cilja III: Jačanje potencijala za inovacije u privrednom sektoru - Mjera 20: Jačati inovativnost preduzeća kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda i Mjera 21: Podsticati razvoj ID⁴ klastera,

d) *Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore 2014 - 2018* u okviru koje je definisan prioritet 5: Unapređenje preduzetničke infrastrukture.

e) *Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine*, gdje je u okviru strateškog cilja 4: Pristup tržištu, definisan podcilj 4.1: Jačanje izvoznih performansi preduzeća u prioritetnim sektorima, za koji je jedna od ključnih mjera 4.1.1: Unapređenje koncepta organizovanosti preduzeća u klastere i jačanje povezanosti preduzeća.

³ Manje razvijena JLS u Crnoj Gori su: Petnjica, Gusinje, Andrijevica, Šavnik, Bijelo Polje, Rožaje, Kolašin, Plav, Mojkovac i Berane

⁴ Inovativna djelatnost

2. OPRAVDANI TROŠKOVI PODRŠKE

Sredstva Programa se mogu opredijeliti za:

- *troškove ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu* (izuzev IT opreme i saobraćajnih sredstava) - i to do 50% (uvećano za 15% klasterima iz manje razvijenih jedinica lokalne samouprave) ukupnih opravdanih troškova tokom perioda u kojem se pomoć dodjeljuje;
- *operativne troškove* - i to do 50% (uvećano za 15% klasterima iz manje razvijenih JLS) ukupnih opravdanih troškova tokom perioda u kojem se pomoć dodjeljuje, pri čemu se opravdanim troškovima operativne pomoći za inovativne klastere smatraju troškovi osoblja i administrativni troškovi (uključujući režijske troškove) koji se odnose:
 - a) na podsticanje klastera da bi se olakšala saradnja, razmjena informacija i pružanje ili usmjeravanje usluga poslovne podrške koje su specijalizovane i prilagođene korisnicima;
 - b) na promovisanje klastera i proizvoda klastera, kako bi se povećalo učešće novih privrednih društava ili organizacija i povećala prepoznatljivost;
 - c) na upravljanje objektima klastera; na organizaciju programa obuke, radionica i konferencija kako bi se unaprijedilo znanje i vještine zaposlenih i podržala razmjena znanja, umrežavanje i transnacionalna saradnja;
 - d) aktivnosti na poboljšanju saradnje sa dobavljačima i unapređenja plasmana proizvoda;
 - e) aktivnosti na unapređenju kvaliteta proizvoda (dizajn, pakovanje);
 - f) aktivnosti na unapređenju izvoznih aktivnosti klastera (učesće na sajmovima, studijske posjete, uvezivanje sa klasterima iz inostranstva).

3. IZNOSI, INTEZITET PODRŠKE I NAČIN ISPLATE

Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije je do 50%, odnosno do 65% ukupnih opravdanih troškova, u skladu sa Prijedlogom projekta, u iznosu najviše do 15.000 EUR (bez PDV-a), po jednom Projektu. Subvencija se realizuje po principu refundacije, što znači da apikant Projekat realizuje sopstvenim sredstvima, a odobrena subvencija će mu biti refundirana kroz jednu ili dvije tranše, u zavisnosti od predmeta podrške i trajanja projekta. Ukoliko se projektom realizuje niz aktivnosti kroz period do 7 mjeseci, subvencija će se isplatiti kroz dvije tranše u skladu sa nastalim troškovima, a nakon dostavljanja Izvještaja o napretku projekta (Obrazac 3), odnosno Finalnog izvještaja o realizaciji projekta (Obrazac 4) i prateće dokumentacije. Za realizaciju projekata koji se odnosi npr. na nabavku materijalne imovine, refundacija sredstava biće izvršena kroz jednu tranšu. Svaki aplikant, klaster registrovan kao nevladino udruženje ili privredno društvo može aplicirati sa dva Prijedloga projekta. Međutim, klaster u tom slučaju mora imati dvije potpuno različite aplikacije sa stanovišta aktivnosti (primjer: jedna aplikacija se može odnositi na nabavku opreme, a druga se mora odnositi na drugu vrstu aktivnosti - nematerijalnu imovinu i/ili operativne troškove). Takođe, ukoliko je jedan privredni subjekat član dva ili više klastera, koji

apliciraju različitim Prijedlozima projekata, za refundaciju u krajnjem istih troškova, u skladu sa pravilima državne pomoći primjenjivaće se princip kumulacije, prema kojem u tom slučaju zbir dodijeljenih sredstava po osnovu više aplikacija ne može preći najveći dozvoljeni intenzitet od 50%, odnosno 65%.

Sredstva će se dodjeljivati za projekte koji traju najmanje 3, a najviše 7 mjeseci, zaključno sa 15. novembrom godine u kojoj se subvencija dodjeljuje.

Aplikant koji je u Javnom pozivu u okviru ovog Programa nastupio kao klaster i koji je kao takav dobio subvenciju opravdanih troškova u ukupnom iznosu do 50%, odnosno 65% ukupne vrijednosti Projekta, u slučaju izmjene sastava klastera dužan je o tome izvijestiti Ministarstvo. Ova i sva druga pitanja koja se tiču upotrebe materijalne i nematerijalne imovine i usluga od strane klastera, a koja se subvencionošu, biće predmet Ugovora o dodjeli subvencije između Ministarstva i aplikanta (klastera korisnika sredstava subvencije), a na osnovu podnešenog Prijedloga projekta u kom su decidno opisane aktivnosti koje će biti realizovane i materijalna i nematerijalna imovina i usluge koje će biti pribavljene tokom realizacije projekta.

Sva imovina koja se stiće po osnovu realizacije projekta, predstavljaće imovinu klastera i može se koristiti jedino za ostvarivanje ciljeva radi kojih je klaster i osnovan i ne može se raspodjeljivati osnivačima, članovima, članovima organa i zaposlenima, kao i srođnicima tih lica.

4. STRATEŠKI PRIORITETNE DJELATNOSTI

Strateški prioritetne djelatnosti koje su predmet sufinansiranja obuhvataju:

- Prerađu poljoprivrednih proizvoda/ prehrambenu industriju;
- drvoprerađu;
- ostale proizvodne djelatnosti (osim proizvodnih djelatnosti koje nijesu obuhvaćene ovim programom);
- turizam i ugostiteljstvo.

Programom nijesu obuhvaćene sljedeće djelatnosti:

- proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- industrija čelika, uglja i sintetičkih vlakana, brodogradnja, učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje;
- igre na sreću, duvan, alkoholna pića (izuzev proizvodnje vina i voćnih rakija);
- lijekovi u dijelu distribucije;
- bankarstvo i osiguranje;
- trgovina;
- građevinarstvo (u dijelu izgradnje gotovih stambeno-poslovnih jedinica);
- trgovina valutama i hartijama od vrijednosti; nemoralne i nelegalne aktivnosti;
- pomoć koja se dodjeljuje sektoru ribarstva i akvakulture, sa izuzetkom pomoći za usavršavanje, pomoći za pristup finansiranju za mala i srednja privredna

društva, pomoći u oblasti istraživanja i razvoja, pomoći za inovacije za mala i srednja privredna društva i pomoći za radnike u nepovoljnom položaju i za radnike sa invaliditetom;

- pomoć koja se dodjeljuje u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje, sa izuzetkom kompenzacije za dodatne troškove, osim troškova prevoza u najudaljenijim regionima, pomoći za konsultantske usluge malim i srednjim privrednim društvima, pomoći za finansiranje rizika, pomoći za istraživanje i razvoj, pomoći za inovacije za mala i srednja privredna društva, pomoći za zaštitu životne sredine, pomoći za usavršavanje i pomoći za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom;
- pomoć privrednim društvima u poteškoćama sa izuzetkom šema pomoći za naknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama.

Sredstva se NE mogu koristiti za:

- Nabavku IT opreme i saobraćajnih sredstava;
- Troškove koji se direktno odnose na proizvodnju i distribuciju proizvoda (troškovi izrade proizvoda, transportni troškovi, carinske i uvozne dažbine, troškovi kapitalnih investicija, troškovi studiranja, troškovi kurseva stranih jezika, iznajmljivanje opreme, nabavka sirovine i repromaterijala, amortizacije, plaćanje kamata, bančinih troškova, komisiona plaćanja, plaćanje provizija, slični troškovi koji se odnose na sprovođenje Ugovora).

5. USLOVI ZA UČEŠĆE U PROGRAMU

Pravo učešća u Programu podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori za 2017-2020. godinu imaju klasteri preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća registrovani kao nevladina organizacija (NVO) ili kao privredno društvo u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 27/99, 09/02, 30/02, "Službeni list Crne Gore", br. 11/07), Zakonom o privrednim društvima ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 06/02, „Službeni list Crne Gore“ br. 17/07, 80/08, 40/10, 36/11, 40/11) i EU pravilima o državnoj pomoći definisanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije.

5.1 Klaster preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća osnovan kao privredno društvo

U slučajevima kada je klaster preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća osnovan kao **privredno društvo**, sljedeći kriterijumi moraju biti ispunjeni:

- a) Ima sjedište na teritoriji Crne Gore;
- b) Ima potvrdu o registraciji iz Centralnog registra privrednih subjekata (CRPS-a);
- c) Redovno izvršava obaveze plaćanja poreza i doprinosa, zaključno sa mjesecom koji prethodi mjesecu u kojem je objavljen Javni poziv, odnosno u kojem se podnosi prijava;
- d) Ima ovlašćeno lice za zaključivanje ugovora i preduzimanje drugih pravnih radnji u ime i za račun klastera sa prebivalištem ili boravištem u Crnoj Gori, koje je odgovorno za realizaciju prava i obaveza iz Ugovora.

- e) Da klasteru nijesu po istom osnovu dodijeljena sredstva iz državnog budžeta i budžeta jedinice lokalne samouprave;
- f) Da nije pokrenut postupak stečaja nad klasterom, osim reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj privrednih subjekata;
- g) Da ovlašćeno lice nije osuđivano za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti;
- h) Da klaster nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći i
- i) Da klaster nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći.

Svaki klaster treba da obezbjedi sljedeću dokumentaciju:

- 1) Odluku o osnivanju privrednog društva podnosioca projekta;
- 2) Bilanse stanja i bilans uspjeha pravnog lica podnosioca projekta - klastera mikro, malih i srednjih preduzeća, za 2015. i 2016. godinu, (ukoliko je klaster bio registrovan u tom periodu);
- 3) Potpisane i pečatirane pisane izjave:
 - a) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klasteru nijesu po istom osnovu dodijeljena sredstva iz državnog i lokalnog budžeta,
 - b) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klaster nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći,
 - c) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klaster nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći

Ministarstvo ekonomije ima pravo da provjeri tačnost gore navedenih podataka za koje ovlašćeno lice klastera podnosi pismenu izjavu.

Napomena: Po službenoj dužnosti biće dodatno obezbijedjeni sljedeći dokazi: Rješenje o registraciji preduzeća iz Centralnog registra privrednih subjekata, Potvrda da redovno izvršava obaveze plaćanja poreza i doprinosa, zaključno sa mjesecom koji prethodi mjesecu u kojem je objavljen Javni poziv, odnosno u kojem se podnosi prijava, (Potvrdu izdaje Poreska uprava) i Potvrdu da ovlašćeno lice nije osuđivano za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, (Potvrdu izdaje Ministarstvo pravde). Takođe, Ministarstvo će izvršiti provjeru eventualne kumulacije državne pomoći i dodjele ostalih subvencija klasteru po istom osnovu.

5.2 Klaster preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća osnovan kao nevladina organizacija

U slučajevima kada je klaster preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća osnovan kao **nevladina organizacija**, sljedeći kriterijumi moraju biti ispunjeni:

- a) Nevladina organizacija je osnovana kao dobrovoljna, neprofitna organizacija, sa najmanje tri člana domaćih i/ili stranih fizičkih i/ili pravnih lica sa ili bez početne imovine, radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva i interesa klastera mikro, malih i srednjih preduzeća;
- b) Ima sjedište na teritoriji Crne Gore;
- c) Ima Rješenje o upisu nevladine organizacije u Registar nevladinih udruženja kod nadležnog Ministarstva;

- d) Redovno izvršava obaveze plaćanja poreza i doprinosa, zaključno sa mjesecom koji prethodi mjesecu u kojem je objavljen Javni poziv, odnosno u kome se podnosi prijava;
- e) Ima ovlašćeno lice za zaključivanje ugovora i preduzimanje drugih pravnih radnji u ime i za račun klastera sa prebivalištem ili boravištem u Crnoj Gori, koje je odgovorno za realizaciju prava i obaveza iz Ugovora;
- f) Da klasteru nijesu po istom osnovu dodijeljena sredstva iz državnog budžeta i budžeta jedinice lokalne samouprave;
- g) Da nije pokrenut postupak stečaja nad klasterom, osim reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj privrednih subjekata;
- h) Da ovlašćeno lice nije osuđivano za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti;
- i) Da klaster nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći i
- j) Da klaster nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći.

Svaki klaster treba da obezbjedi sledeću dokumentaciju:

- 1) Odluku osnivača o osnivanju organizacije;
- 2) Statut organizacije;
- 3) Odluku nadležnog organa klastera o prijemu novih članova klastera(ako je relevantno);
- 4) Bilanse stanja i bilanse uspjeha nevladine organizacije podnosioca projekta - klastera mikro, malih i srednjih preduzeća, za 2015. i 2016. godinu (ukoliko je klaster bio registrovan u tom periodu)
- 5) Izjave članova klastera o učešću na projektu u okviru Programa
- 6) Potpisane i pečatirane pisane izjave:
 - a) Izjava da ovlašćeno lice klastera nije osuđivano za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti;
 - b) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klasteru nijesu po istom osnovu dodijeljena sredstva iz državnog i lokalnog budžeta;
 - c) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klaster nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći;
 - d) Izjava, potpisana od strane ovlašćenog lica, da klaster nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći.

Ministarstvo ekonomije ima pravo da provjeri tačnost gore navedenih podataka za koje ovlašćeno lice klastera podnosi pismenu izjavu.

Napomena: Po službenoj dužnosti biće dodatno obezbijeđeni sljedeći dokazi: Rješenje o upisu nevladine organizacije u Registar nevladinih udruženja i Rješenja o izvršenim promjenama, ukoliko ih ima, (Rješenja izdaje nadležno Ministarstvo) i Uvjerenje/Potvrdu da klaster nema obaveza po osnovu poreza i doprinosa zaključno sa mjesecom koji prethodi mjesecu u kojem je objavljen Javni poziv, odnosno u kojem se podnosi prijava (Uvjerenje izdaje Područna jedinica Poreske uprave). Takođe, Ministarstvo će izvršiti provjeru eventualne kumulacije državne pomoći i dodjele ostalih subvencija klasteru po istom osnovu.

6. NAČIN SPROVOĐENJA PROGRAMA

6.1 Raspisivanje Javnog poziva

Nakon usvajanja Programa od strane Vlade Crne Gore, Ministarstvo ekonomije će raspisati Javni poziv za učešće u Programu, u trajanju od 30 dana, u kojem su definisani uslovi i kriterijumi učešća.

6.2 Podnošenje prijave

Popunjena prijava - Prijavni formular, Prijedlog projekta sa budžetom i prateća dokumentacija u tri štampana primjerka (**jedan original ili kopija ovjerena od strane suda ili notara** i dvije kopije), kao i elektronska verzija na CD-u koja po svom sadržaju mora biti identična štampanom primjerku predaje (zapečaćeni koverat) lično ili preporučenom poštom na adresu: „Ministarstvo ekonomije, Rimski trg 46, 81000 Podgorica”, ili na arhivu Ministarstva ekonomije. Krajnji rok (datum i vrijeme) predaje zahtjeva biće definisan Jvanim pozivom.

Na koverat se mora ispisati puno ime i adresa podnosioca prijave, a u slučaju dostave poštom mora se nalaziti i vidljivi datum i vrijeme predaje pošiljke u poslovnici Pošte.

Potrebno je dostaviti:

- Prijavni formular (Obrazac 1)
- Prijedlog Projekta sa budžetom (Obrazac 2 i Forma budžeta)
- Navedenu dokumentaciju u zavisnosti od forme organizacije klastera (tačka 5.1 i tačka 5.2)

Po potrebi, Ministarstvo može tražiti i dodatne dokaze o ispunjenosti uslova za učešće u Programu, odnosno Javnom pozivu.

6.3 Ocjenjivanje opravdanosti podnešene prijave i kreiranje rang liste

Komisija, koju rješenjem formira Ministar ekonomije, će pristigle prijave vrjednovati u tri koraka:

- a. Administrativna provjera
- b. Ocjena Prijedloga projekta i
- c. Provjera budžeta Prijedloga projekta

6.3.1 Administartivna provjera

Pristigle prijave provjeravaće se u skladu sa Obrascem za administrativnu provjeru i u slučaju bilo kojeg odgovora „NE“ biće automatski odbijeni i neće se uzimati u obzir za dalje ocjenjivanje. U tom slučaju podnosilac prikave dobiće pisano obavještenje o razlozima odbijanja prijave, u roku od 20 dana od datuma isteka roka Javnog poziva.

	Uslovi/ dokumentacija	Dostavljaju	DA	NE
1	Koverat prijave zapečaćen, sadrži datum i vrijeme predaje na arhivi Ministarstva, odnosno u poslovnici Pošte	Svi klasteri		

	Prijava je predata u propisanom roku	Svi klasteri		
	Prijava projekta i prateća dokumentacija je predata u tri primjerka (jedan original ili ovjerena kopija od suda ili notara, i dvije kopije) i elektronska verzija na CD-u	Svi klasteri		
2	Priložen je prijavni obrazac u traženom formatu objavljenom uz Javni poziv	Svi klasteri		
	a) Prijavni formular i Prijedlog projekta sa budžetom je ovjeren pečatom i potpisan od strane osobe ovlaštene za zastupanje klastera	Svi klasteri		
	b) Prijavni formular i Prijedlog projekta sa budžetom je u potpunosti ispunjen u skladu sa datim uputstvom.	Svi klasteri		
	c) Traženi iznos subvencije nije veći od 15.000 EUR, po projektu	Svi klasteri		
	d) Traženi iznos subvencije ne prelazi 50% odnosno 65% ukupno prihvatljivih troškova iskazanih u tabeli budžeta	Svi klasteri		
	e) Izjave članova klastera o učešću na projektu u okviru Programa	Svi klasteri		
3	Obezbijeđena Odluka o osnivanju privrednog društva podnosioca projekta	Klaster DOO		
	Obezbijeđeno Rješenje o registraciji preduzeća iz CRPS-a	Klaster DOO		
4	Obezbijeđena potvrda o redovnom izvršavanju obaveza plaćanja poreza i doprinosa koju izdaje Poreska uprava, a koja se odnosi na mjesec koji predhodi mjesecu u kojem je objavljen Javni poziv	Svi klasteri		
5	Priloženi Bilans stanja i Bilans uspjeha, za 2015. i 2016. godinu (ukoliko je klaster osnovan u tom periodu)	Svi klasteri		
6	Obezbijeđena Potvrda izdata od Ministarstva pravde, da ovlašćeno lice klastera nije osuđivano za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti	Klaster DOO		
7	Priložena Odluka osnivača o osnivanju organizacije	Klaster NVO		
	Priložen Statut organizacije	Klaster NVO		
	Priložena Odluka nadležnog organa klastera o prijemu novih članova (ako je relevantno)	Klaster NVO		
	Obezbijeđeno Rješenje o upisu u Registar nevladinih udruženja i Rješenja o izvršenim promjenama, ukoliko ih ima	Klaster NVO		
8	Priložene Izjave ovlašćenog lica klastera	Svi klasteri		
	a) Da ovlašćeno lice klastera nije osuđivano za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti	Klaster NVO		
	b) Da klasteru nijesu po istom osnovu dodijeljena sredstva iz državnog i lokalnog budžeta	Svi klasteri		
	c) Da klaster nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći	Svi klasteri		
	d) Da klaster nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći	Svi klasteri		

Prijave koje su zadovoljile prethodnu administrativnu provjeru biće predmet daljeg ocjenjivanja Prijedloga projekta prema sljedećim kriterijumima.

6.3.2 Ocjena Prijedloga projekta

Kriterijumi ocjenjivanja podijeljeni su na sekcije i podsekcije. Svaka podsekcija se obavezno ocjenjuje ocjenama između 1 i 5 na sljedeći način: 1 = veoma loše; 2 = loše; 3 = odgovarajuće; 4 = dobro; 5 = veoma dobro. Ukoliko postoji potreba član Komisije će obrazložiti svoju ocjenu u koloni „Komentar“. Svaki član komisije potpisuje svoju individualnu tabelu za ocjenjivanje, a svi članovi zajedno potpisuju zbirnu tabelu za sve Prijedloge projekata. Rangiranje Prijedloga projekata se vrši na način da je prvoplasirani Prijedlog projekta onaj koji ima najveći zbir bodova, te slijedi Projekat sa prvim sljedećim nižim zbirom bodova i tako do najnižeg zbira osvojenih bodova.

Prednost u bodovanju, sa dodatnih 5 poena, imaće Prijedlozi projekata klastera, čiji najmanje jedan član ima sjedište u nekoj od manje razvijenih jedinica lokalne samouprave.

Na osnovu sprovedenog ocjenjivanja, Komisija će formirati bodovnu rang listu svih Projekata, na osnovu čega će donijeti Odluku o izboru projekata kojima će se dodijeliti subvencije. Projekti će biti subvencionisani shodno rang listi, dok se ne utroše raspoloživa sredstva.

U slučaju kada sva raspoloživa sredstva nijesu utrošene, a preostali dio sredstava nije dovoljan za finansiranje cijelog, sljedećeg po redosljedu, projekta, Ministarstvo može sugerisati povećanje udjela sopstvenog sufinansiranja podnosiocu projekta ili umanjenje planiranog ukupnog budžeta projekta, uz adekvatno redukovanje projektnih aktivnosti. U tom slučaju, mora se voditi računa da koncept Projekta i dalje obezbjedi ostvarenje ciljeva i rezultata Projekta.

Tabela za ocjenjivanje

Sekcija	Maksimalan broj bodova	Ocjena člana Komisije	Komentar
1.Finansijski i operativni kapacitet	25		
1.1 Da li podnosilac projekta - klaster i članovi klastera imaju dovoljno iskustva u upravljanju projektima? Da li je jasno naveden koordinator (menadžer) nadležan za realizaciju Projekta? Da li se privredna društva klastera nalaze u okvirima prioritetnih polja djelatnosti definisanih Programom?	10		
1.2 Koliko je privrednih društava članova klastera? Koliko je prosječan broj zaposlenih u svim članovima klastera u godini koja predhodi godini u kojoj se raspisuje Javni poziv, na osnovu Izvještaja statistički aneks koji se dostavlja Poreskoj upravi uz finansijski iskaz?	5		
1.3 Da li je podnosilac projekta vjerodostojno obrazložio sopstvene izvore finansiranja potrebne za realizaciju projekta	5		

1.4. Da li se klaster nalazi na teritoriji manje razvijenih JLS (utvrđuje Munistarstvo ekonomije)?	5		
2.Relevantnost	25		
2.1.Koliko je Projekat relevantan u odnosu na cilj (inovativni klasteri) i strateški prioritetne djelatnosti javnog poziva? Napomena: ocjena 10 (veoma dobro) može se dobiti samo ako se projekat odnosi barem na jedan od prioriteta.	10		
2.2 Da li su potrebe ciljne grupe i krajnjih korisnika jasno definisane i da li će projekat doprinjeti očekivanim rezultatima?	5		
2.3 Da li projekat posjeduje dodatne kvalitete, kao što su inovativni pristup i unaprijeđeno poslovanje članova klastera i vertikalno organizovani klaster?	5		
2.4 Da li prijedlog podržava ostvarenje osnovnog principa klastera - udruženog djelovanja?	5		
3. Metodologija	30		
3.1 Da li su plan aktivnosti i predložene aktivnosti odgovarajuće, praktične i dosljedne ciljevima i očekivanim rezultatima?	10		
3.2. Koliko je konzistentan cjelokupan dizajn projekta,a naročito da li odražava analizu uočenih problema, moguće spoljne faktore?	5		
3.3 Da li projekat sadrži objektivno mjerljive indikatore rezultata projekta? Napomena: Potrebno je navesti i izvor/dokaze potvrde ostvarenja planiranih indikatora uspjeha.	10		
3.4. Da li su očekivani rezultati predloženih aktivnosti održivi?	5		
4.Budžet i racionalnost troškova	20		
4.1. Da li je odnos između procijenjenih troškova i očekivanih rezultata zadovoljavajući?	5		
4.2. Da li su predloženi troškovi realno planirani (da li su uvažene preporuke za planiranje troškova) i neophodni za implementaciju projekta?	10		
4.3. Da li je budžet jasan i da li uključuje i narativni dio (omogućena opravdanost za tehničku opremu)?	5		
Najveći broj bodova	100		

Prijedlozi projekara koji su ocijenjeni sa 60 i više bodova, prolaze u sljedeću fazu ocjenjivanja, odnosno provjeru budžeta.

Podnosioci prijave čiji su projektni prijedlozi ocijenjeni sa manje od 60 bodova biće obaviješteni o odbijanju sa informacijom o dodijeljenim bodovima po svakom kriterijumu i ukupnom broju bodova.

6.3.3 Provjera budžeta Prijedloga projekta

Obrazac budžeta je sastavni dio Prijedloga projekta i služi za jasniji prikaz troškova na osnovu kojih se traži podrška, odnosno subvencija.

Svi troškovi moraju biti jasno iskazani u tabeli budžeta Prijedloga projekta i povezani sa opravdanim-prihvatljivim troškovima iz tačke 2. ovog Programa i neophodni za realizaciju planiranih aktivnosti, odnosno ostvarivanje ciljeva Projekta.

Podnosilac Projekta treba obrazložiti način na koji su troškovi obračunati u odnosu na svaku pojedinačnu aktivnost i potkrijepiti ih adekvatnim ponudama ili drugim dokazima.

Podnosioci čiji će Prijedlozi projekata biti predloženi za dodjelu subvencije, po potrebi će biti kontaktirani, radi provjere i eventualnog revidiranja budžeta.

Svaki trošak za koji se procjenom utvrdi da nije prihvatljiv biće isključen iz tabele budžeta predloženog projekta.

Postupkom provjere budžeta utvrđuju se konačni troškovi predloženog projekta koji su sastavni dio Ugovora o dodjeli subvencije. Na osnovu utvrđenog budžeta, Izvještaja o napretku projekta (Obrazac 3) i Finalnog izvještaja o realizaciji projekta (Obrazac 4)⁵, kontroliše se namjensko korišćenje sredstava za unaprijed utvrđene projektne aktivnosti i odobrava refundacija sredstava dodijeljene subvencije kroz jednu ili dvije tranše u zbirnom iznosu maksimalno 50%, odnosno 65% prihvatljivih tj. nastalih troškova utvrđenih budžetom.

7. OBAVEZE KLASTERA, KORISNIKA SUBVENCIJ

Podnosioci prijave čiji Prijedlozi projekata prođu sva tri koraka vjednovanja Projekta, odnosno odobravanja subvencije, ponudiće se potpisivanje Ugovora o dodjeli subvencije. Korisnik kojem je odobrena subvencija u roku od 5 radnih dana, od elektronskog obavještenja o dodjeli subvencije, biće pozvan u Ministarstvo da potpiše Ugovor o dodjeli subvencije.

7.1 Izvještavanje o realizaciji projektnih aktivnosti i subvencija opravdanih troškova

Obaveza klastera, korisnika subvencije je da Prijedlog projekta, na osnovu kojeg mu je odobrena subvencija, sprovede u cjelosti i u skladu sa utvrđenim budžetom.

Ovlašćeno lice klastera, korisnika subvencije utvrđen Ugovorom, biće obavezan da, dostavlja Izvještaje o napretku projekta (Obrazac 3) i Finalni izvještaj o realizaciji projekta (Obrazac 4), sa priloženim dokazima o nabavci materijalne i nematerijalne imovine i usluga nastalih u izvještajnom periodu, kao i druge dokaze specificirane Ugovorom o dodjeli subvenciji.

NAPOMENA: Ponude, predračuni, nalozi za plaćanje kompenzacija i sl. ne predstavljaju prihvatljiv dokaz o trošenju sredstava.

Način realizacije subvencije, dinamika prenosa sredstava, način prenosa, kao i druga međusobna prava i obaveze, bliže će se urediti Ugovorom o dodjeli subvencije između Ministarstva ekonomije i korisnika sredstava subvencije, po dostavljanju potrebne dokumentacije.

8. NADZOR

⁵ Ukolik se subvencija realizuje kroz 1 tranšu, korisnik Programa dostavlja Izvještaj o napretku projekta, uz Finalni izvještaj o realizaciji projekta, a u slučaju realizacije subvencije kroz 2 tranše, korisnik Programa dva puta dostavlja Izvještaj o napretku projekta, pri čemu uz drugi Izvještaj o napretku projekta prilaže i Finalni izvještaj o realizaciji projekta.

U svrhu sprovođenja kontrole namjenskog korišćenja sredstava Ministarstvo je ovlašćeno da izvrši provjeru korišćenja odobrenih sredstava obilaskom Korisnika i njegovih poslovnih objekata i uvidom u dokumentaciju na osnovu koje je ostvarena subvencija.

Kontrola namjenskog trošenja dodijeljenih sredstava vršiće se na nivou svake pojedinačne stavke u tabeli budžeta Prijedloga projekta.

9. INFORMACIJE O JAVNOM POZIVU

Prijavna dokumentacija za učešće klastera u ovom Programu može se preuzeti lično u prostorijama Ministarstva ekonomije, Rimski trg 46, 81000 Podgorica, IV sprat, kancelarija broj 29, kao i na web stranici Ministrstva ekonomije - http://www.mek.gov.me/organizacija/razvoj/javni_pozivi.

Ministarstvo ekonomije će organizovati informativne događaje, na kojima će predstavnici klastera koji su zainteresovani da konkurišu za sredstva Programa podsticaja klastera u Crnoj Gori, moći dobiti odgovore i pojašnjenja u vezi procesa konkurisanja i dodjele sredstava na licu mjesta od predstavnika Ministarstva. Informacije o ovim događajima biće objavljene u okviru Javnog poziva za učešće u Programu. U roku od 10 dana od dana objave Javnog poziva, svi zainteresovani klasteri mogu postavljati pitanja u pisanoj formi, putem e-maila. U tom roku sva pitanja i odgovori biće objavljeni na sajtu Ministarstva ekonomije i biće dostupni svim klasterima koji su zainteresovani za učešće u Programu.

Takođe, sve informacije kao i stručna pomoć mogu se dobiti u prostorijama Ministarstva ekonomije, Rimski trg 46, IV sprat, kancelarija broj 29, radnim danima u periodu od 10-12h, i putem e-maila milena.jovetic@mek.gov.me.

Budžet					
Naziv Projekta:					
Naziv podnosioca projekta:					
Opis troškova	Jedinica mjere	Broj jedinica mjere	Cijena po jedinici mjere (EUR)	Ukupno (EUR)	Iznos koji će Ministarstvo ekonomije subvencionirati (EUR)
1. Troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu (od 50-65% opravdanih troškova)					
1,1				0	
1,2				0	
1,3				0	
1,4				0	
Ukupno Troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu				0	0
2. Operativni troškovi (od 50-65% opravdanih troškova)					
2.1 Plate (Bruto plate osoba angažovanih na projektu				0	
2.2 Troškovi honorara				0	
2.8 Troškovi međunarodnih konsultanata				0	
2.3 Administrativni troškovi (uključujući režijske troškove)				0	
2.7 Troškovi zakupa prostora				0	
2.4 Aktivnosti koje se odnose na podsticanje klastera da bi se olakšala saradnja, razmjena informacija i pružanje ili usmjeravanje usluga poslovne podrške koje su specijalizovane i prilagođene korisnicima				0	
2.4.1.				0	
2.4.2				0	
2.4.3				0	
2.4.4				0	
2.5 Aktivnosti koje se odnose na promovisanje klastera kako bi se povećalo učešće novih privrednih društava ili organizacija i povećala prepoznatljivost				0	
2.5.1				0	
2.5.2				0	
2.5.3				0	
2.5.4				0	
2.6 Aktivnosti koje se odnose na upravljanje objektima klastera; na organizaciju programa obuke, radionica i konferencija kako bi se podržala razmjena znanja, umrežavanje i transnacionalna saradnja				0	
2.6.1				0	
2.6.2				0	
2.6.3				0	
2.6.4				0	
2.7 Troškovi učešća na sajmovima				0	0
2.7.1 Troškovi zakupa štanda				0	
2.7.2 Troškovi postavljanje i vođenje štanda				0	
Ukupno operativni troškovi				0	0
4. Ostali troškovi					
4,1				0	

4,2				0	
4,3				0	
4,4				0	
Ukupno ostali troškovi				0	0
5. Ukupno troškovi projekta				0	0

PRIJAVNI FORMULAR

Naziv klastera, podnosioca prijave			
Pravni status (NVO ili d.o.o)			
PIB/ Registarski broj klastera			
Osnovna djelatnost klastera			
Sjedište klastera podnosioca prijave (jedinica lokalne samouprave, ulica i broj)			
Jedinica/e lokalne samouprave na čijoj/im teritoriji/ama su registrovani članovi klastera			
Ime, prezime i funkcija ovlašćenog lica klastera			
Broj telefona: Pozivni broj za grad+broj			
Broj faxes: Pozivni broj za grad+broj			
E-mail adresa i web sajt (ukoliko postoji)			
Naziv članova klastera, obavezan PIB i prosječan broj zaposlenih u članovima klastera (na osnovu izvještaja/ statistički aneks koji se dostavlja Poreskoj upravi uz finansijski iskaz) u prethodnoj godini <u>Podatke preuzeti iz Izjave člana klastera.</u>	Naziv člana	PIB	Prosječan broj zaposlenih
	(dodati po potrebi)		
Ukratko opišite organizacionu i administrativnu strukturu podnosioca projekta - klastera			
Opišite prethodno iskustvo u realizaciji projekata			
Datum podnošenja projekta			

Potpis ovlašćenog lica klastera i pečat _____

PRIJEDLOG PROJEKTA

Naziv projekta:	
Naziv podnosioca:	
Ime i prezime koordinatora-menadžera projekta:	
Trajanje projekta: od-do	
Ukupan budžet projekta:	
Sredstva tražena za finansiranje od strane ministarstva ekonomije:	
ANALIZA SITUACIJE/OPIS PROBLEMA	
Opišite klaster, djelatnost kojom se bavi, istoriju poslovanja, planove za 2017. godinu. Ukratko opišite proizvode/usluge koje proizvode/pružaju članovi klaster. Opišite trenutno ili potencijalno tržište nabavke i prodaje proizvoda i usluga, trenutne poslovne partnere, obim proizvodnje i sl. Potrebno je ukatko obrazložiti analizu situacije i važnost problema koji pokušavate da riješite projektom. Gdje god je moguće, obezbijedite jasne statističke podatke. Ovdje je neophodno odgovoriti na nekoliko pitanja: Zašto je projekat zaista neophodan? Potrebno je opisati koja to važna potreba treba da bude zadovoljena. Čija je to potreba (svih članova klastera ili određenog broja članova)?	
OPIS PROJEKTA	
Dajte opis onoga šta želite da radite i kako namjeravate da ostvarite vaše ciljeve. Potrebno je detaljno razraditi i opisati svaku planiranu aktivnost. U slučaju ulaganja u materijalnu imovinu opisati proizvod sa njegovim fizičkim i tehničkim karakteristikama (da li se uvode nove tehnologije koje dovode do stvaranja novog proizvoda, povećavanja produktivnosti i efikasnosti proizvodnje, povećava zaposlenost i sl.). Objasniti moguće angažovanje spoljnih konsultanata na realizaciji planiranih aktivnosti, navesti potrebni stručni profil i neophodne reference, definisati njihove zadatke, vrijeme angažovanja i očekivane rezultate. Detaljno prikazati sastav tima za sprovođenje planiranih aktivnosti, strukturu, ulogu, funkcije i nadležnosti članova projektnog tima. Navesti kratak opis posla za svakog člana tima. Obrazložite potrebu i opis poslova za zaposlenog/ne za koje se traži subvencioniranje zarade/a.	
SVEUKUPNI CILJ PROJEKTA	
Sveukupni cilj projekta predstavlja osnov problema kojem projekat pristupa i važnost projekta, na primjer dugotrajnu korisnost projekta za klaster. Cilj treba da bude prilično generalan i dugoročan.	
OČEKIVANI REZULTATI I INDIKATORI USPJEŠNOSTI PROJEKTA	
U ovom dijelu treba da navedete rezultate projekta. Navedite objektivno mjerljive indikatore rezultata projekta. Potrebno je navesti i izvor/dokaze potvrde ostvarenja planiranih indikatora uspjeha. Ovo je osnova na kojoj će se projekat ocjenjivati.	
CILJNA GRUPA	

Pružite detaljan opis ciljne(ih) grupe(a) i krajnjih korisnika i njihov očekivan broj.

AKTIVNOSTI

U ovom poglavlju, trebate dati pregled i opis aktivnosti koje će omogućiti ostvarenje očekivanih rezultata. Navedite i koji članovi klastera će biti uključeni u realizaciju aktivnosti. Možete koristiti i tabelu ispod i unijeti raspored aktivnosti po mjesecima u projektu.

Aktivnost	Mjesec 1	2	3	4	5	6
Priprema aktivnosti 1 (naziv)						
Izvršenje Aktivnosti 1 (naziv)						
Priprema aktivnosti 2 (naziv)						
Izvršenje Aktivnosti 2 (naziv)						

ODRŽIVOST PROJEKTA

Objasnite kako će održivost biti obezbijeđena nakon završetka projekta. Navedite moguće probleme i rizike koji se mogu javiti u realizaciji projekta.

BUDŽET

Ovdje trebate opisati ukupne troškove koje očekujete da će se desiti tokom trajanja projekta, odnosno za svaku aktivnost pojedinačno. Planirani troškovi moraju biti neophodni za realizaciju projekta, budžet mora biti realan i u skladu sa predloženim aktivnostima. U obrazloženju pojedinih stavki budžeta navode se pretpostavke na kojima se zasnivaju troškovi uključeni u budžet. (npr. cijene rada; cijene usluga; broj korisnika usluga; konkurentna cijena roba; broj konsultantskih dana; adekvatni troškovi prevoza i smještaja i slično). Za troškove, gdje je to moguće, potrebno je obezbijediti tri ponude ili druge dokaze na kojima se temelje.

U prilogu se nalazi i forma budžeta koja se koristiti za prikaz iznosa, ovdje se samo opisuju troškovi.

IZVJEŠTAJ O NAPRETKU PROJEKTA

Naziv projekta:	
Naziv podnosioca:	
Trajanje projekta: od-do	
Izvještajni period: od-do	
Ukupna vrijednost projekta:	
Iznos odobrene subvencije:	
Iznos sopstevnog finansiranja:	
Troškovi u izvještajnom periodu:	
Dosadašnja refundacija ⁶ :	

I OPIS PROJEKTA

Ovdje je potrebno kratko opisati projekat i taksativno navesti koje su to aktivnosti predviđene da budu realizovane tokom cjelokupnog trajanja projekta.

II AKTIVNOSTI IMPLEMENTIRANE U TOKU IZVJEŠTAJNOG PERIODA

r.b.	Aktivnost	Status
1.	Navešti naziv aktivnosti onako kako je ona navedena u projektnom zadatku	Navešti status aktivnosti (završeno, u toku, nije završeno). Ukoliko neka aktivnost nije završena, a trebala je biti, potrebno je navesti i opravdati razloge
2.		
3.		
4.		
5.		
5.		

Detaljan opis implementiranih aktivnosti

⁶ Ovo polje se popunjava prilikom dostavljanja Izvještaja za odobrenje druge tranše, u slučaju realizacije subvencije kroz dvije tranše.

Aktivnost 1: npr. Organizacija početnog sastanka sa kompanijama
Naveći detaljan opis aktivnosti, kao i vrijeme i datum kada je aktivnost realizovana. Ukoliko se radi o događaju neophodno je u prilogu izvještaja dostaviti i agendu događaja, listu učenika kao i fotografije sa događaja. Ukoliko je događaj medijski ispraćen neophodno je dostaviti i izvještaj o medijskoj pokrivenosti (press clipping). U prilogu Izvještaja potrebno je dostaviti originalne ili ovjerene kopije faktura za nabavljenu robu i pružene usluge i ovjerene izvode poslovne banke (sa pečatom banke i potpisom bankara) o prenešenim sredstvima sa računa klastera na račun povjerioca. (ukoliko je relevantno)

Aktivnost 2: npr. Organizacija konferencije ili radionice o ruralnom turizmu
Naveći detaljan opis aktivnosti, kao i vrijeme i datum kada je aktivnost realizovana. Ukoliko se radi o događaju neophodno je u prilogu izvještaja dostaviti i agendu događaja, listu učenika kao i fotografije sa događaja. Ukoliko je događaj medijski ispraćen neophodno je dostaviti i izvještaj o medijskoj pokrivenosti (press clipping). Ukoliko je aktivnost vezana za organizaciju treninga, konferencija ili drugih vidova edukacije neophodno je odraditi i sprovesti evaluaciju događaja.

U prilogu Izvještaja potrebno je dostaviti originale ili ovjerene kopije faktura, za nabavljenu robu i pružene usluge, ili originale ili ovjerene kopije sklopljenih ugovora za pružene konsultantske usluge. Takođe je potrebno dostaviti i ovjerene izvode poslovne banke o prenešenim sredstvima sa računa klastera na račun povjerioca (sa pečatom banke i potpisom bankara).

Aktivnost 3: npr. Nabavka materijalne i nematerijalne imovine – sredstva, opreme i sl.
Dati kratak opis nabavljenih materijalne ili nematerijalne imovine, sredstava - opreme, dostaviti fotografije nabavljene opreme, fotografije poslovnog objekta prije i poslije montiranja opreme. Ukoliko je puštanje u rad nove opreme medijski praćeno, dostaviti izvještaj o medijskoj pokrivenosti. Sastavni dio izvještaja je original ili ovjerene kopije faktura, za nabavljenu imovinu i ovjereni izvod poslovne banke o prenešenim sredstvima sa računa klastera na račun povjerioca (sa pečatom banke i potpisom bankara).

III BUDŽET

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu (vezano za poglavlje II)	Dokazi	Ukupan trošak realizacije aktivnosti	Iznos subvencije za aktivnost	Sopstveno ulaganje za aktivnost
Aktivnost 1 – opis troška	<i>Npr.</i> - Ugovor o usluzi izrade web sajta klastera, br. xx od xx.xx.2017. god, potpisan između _____ i _____ (original/ ovjerena kopija) - Izvod iz banke sa potvrdom o prenosu sredstava (original/ ovjerena kopija) - Račun _____ od xx.xx.2017. god. br. xxxxx - Agenda - Spisak učenika			

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu (vezano za poglavlje II)	Dokazi	Ukupan trošak realizacije aktivnosti	Iznos subvencije za aktivnost	Sopstveno ulaganje za aktivnost
Aktivnost 2 – opsi troška				
Aktivnost 3 – opis troška				
Troškovi koji se ne mogu podijeliti po aktivnostima				
UKUPNO				
UKUPNO ZA REFUNDACIJU				

IV MONITORING PROJEKTA

Ukratko objasniti šta je sve implementirano tokom izvještajnog perioda i kako se vršio monitoring implementiranih aktivnosti.

V VIDLJIVOST PROJEKTA

U ovom dijelu je neophodno navesti koje su to implementirane aktivnosti implementirane medijski ispraćene. Za svaku od navedenih aktivnosti potrebno je dostaviti press clipping sa informacijama o tome ko je objavio vijesti o organizaciji navedene aktivnosti (npr. broj članaka u pisanim medijima, broj internet objava, broj TV objava, itd).

Za svaku aktivnost koja je medijski ispraćena neophodno je navesti u medijskim izvještajima da je projekat/aktivnost finansirana sredstvima državne pomoći koja dolaze od strane Ministarstva ekonomije Crne Gore.

VI PRILOZI

U ovom dijelu potrebno je dodati priloge, sve ono što je od relevantnosti za projekat i što pomaže boljem razumijevanju implementiranih aktivnosti.

FINALNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROJEKTA

Naziv projekta:	
Naziv podnosioca projekta:	
Ukupni odobreni budžet projekta:	
Odobreni iznos subvencije:	
Iznos dosadašnje refundacije⁷:	
Ukupno utrošena sredstva:	
Doprinos podnosioca projekta:	

REZULTATI PROJEKTA

Opišite do koje su mjere ostvareni ciljevi projekta navedeni u prijedlogu projekta. Isto tako navedite i izvor/dokaze potvrde ostvarenja planiranih indikatora uspjeha. *(Molimo da u skladu sa prijedlogom projekta popunite sljedeću tabelu i unesete ostvarenje po svakom od navedenih ciljeva)*

Ciljevi za realizaciju	Polazište	Plan	Realizacija

POTEŠKOĆE/PROBLEMI U REALIZACIJI

Molimo da opišete neočekivane poteškoće/probleme tokom realizacije projekta kao i mjere preduzete za rješavanje poteškoća/problema

NAUČENE LEKCIJE I ZAKLJUČCI

Navedite naučene lekcije i iskustva proizašla iz realizovanih projektnih aktivnosti, kao i osnovne zaključke koji mogu biti osnova za naredne korake i intervencije.
Navedite kako je obezbjeđena održivost projekta.

⁷ Ovo polje se popunjava prilikom dostavljanja Izvještaja za odobrenje druge tranše, u slučaju realizacije subvencije kroz dvije tranše.

BUDŽET

Koristeći odobreni prijedlog budžeta projekta popunite sljedeću tabelu.

Opšte kategorije troškova u odobrenom budžetu	Odobreni budžet	Utrošeno	Balans
Ukupno			